

PRACE ORYGINALNE • ORIGINAL PAPERS

PL ISSN 1734-3402

Stan wiedzy i postrzeganie szczepień ochronnych przez matki noworodków przedwcześnie urodzonych

Knowledge and perception of vaccinations among mothers of preterm newborns

ANETA NITSCH-OSUCH^{1, A-F}, AGNIESZKA PIENKOWSKA^{2, A-F}, EWA GYRCZUK^{1, A-E},
IZABELA GOŁĘBIAK^{1, A-E}, AGNIESZKA TOPCZEWSKA-CABANEK^{1, A-E}, KATARZYNA ŻYCIŃSKA^{1, A-E},
KAZIMIERZ A. WARDYN^{1, A-E}

¹ Katedra i Zakład Medycyny Rodzinnej z Oddziałem Klinicznym Chorób Wewnętrznych i Metabolicznych Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego

² Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi

A – przygotowanie projektu badania, **B** – zbieranie danych, **C** – analiza statystyczna, **D** – interpretacja danych, **E** – przygotowanie maszynopisu, **F** – opracowanie piśmiennictwa, **G** – pozyskanie funduszy

Streszczenie **Wstęp.** Szczepienia ochronne są skutecznym narzędziem w zwalczaniu chorób zakaźnych, jednakże stosowanie ich w grupie noworodków przedwcześnie urodzonych, których w Polsce co roku rodzi się około 30 000, budzi liczne kontrowersje.

Cel pracy. Ocena stanu wiedzy na temat szczepień ochronnych i ich postrzeganie przez rodziców dzieci urodzonych przedwcześnie.

Materiał i metody. Przeprowadzono badanie z użyciem autorskiego kwestionariusza badawczego wśród 100 matek dzieci przedwcześnie urodzonych w Oddziale Neonatologii Mazowieckiego Szpitala Wojewódzkiego w Warszawie. 57% ankietowanych była w wieku 20–30 lat, pozostałe w wieku 30–40 lat.

Wyniki. 49% respondentek zadeklarowało, że zna obecnie obowiązujący program szczepień ochronnych w Polsce, 63% uważało, że dziecko przedwcześnie urodzone wymaga innego schematu szczepień w porównaniu z dzieckiem urodzonym o czasie. 97% matek deklaroowało chęć wykonania u swojego dziecka szczepień zalecanych, spośród nich najwięcej (84%) planowało szczepienia przeciw zakażeniom wywołanym przez *Streptococcus pneumoniae*, 70% – przeciw zakażeniom rotawirusowym. 94% ankietowanych stwierdziło, że nie zna pojęcia „strategii kokonowej szczepień”. Dla większości ankietowanych personel medyczny był głównym źródłem wiedzy na temat szczepień ochronnych (lekarz – 64%, pielęgniarka – 33%).

Wnioski. Wiedza matek dzieci przedwcześnie urodzonych na temat szczepień ochronnych jest niewystarczająca i wskazane jest zapewnienie akcji edukacyjnych mających na celu pogłębienie i aktualizację tej wiedzy. Nie tylko pediatrzy i neonatolodzy, ale także lekarze rodzinni powinni być włączeni w akcje edukacyjne promujące szczepienia w tej grupie pacjentów.

Słowa kluczowe: szczepienie, noworodek przedwcześnie urodzony, program szczepień ochronnych.

Summary **Background.** Vaccinations are considered to be an effective tool in prevention of infectious diseases. However, vaccinations among preterm newborns are sometimes controversial. Every year in Poland about 30,000 preterm labours are reported.

Objectives. The aim of the study was to assess knowledge and perception of vaccinations among preterm newborns by their parents.

Material and methods. The self fulfilled survey was administrated among 100 mothers of preterm newborns in one of tertiary level neonatal ward in Warsaw. 57% of responders were aged 20–30 years, 43% were aged 30–40 years.

Results. 49% of mothers declared they knew national immunization schedule. 63% of them believed that preterm born children require special immunization schedules compared to children born at term. 97% of mothers declared they would like to provide not only mandatory but also recommended vaccinations, majority of them would chose a pneumococcal vaccine (87%) and rotavirus vaccine (70%). 94% of responders did not know the term and definition of cocoon strategy of vaccinations. The main sources of knowledge concerning vaccinations for mothers were medical professionals: practitioners (64%) and nurses (33%).

Conclusions. General knowledge concerning vaccinations among mothers of preterm newborns is low. More educational activities are required to provide more detailed and actual knowledge to this group of parents. Medical professionals, including not only paediatricians and neonatologists, but also general practitioners, should be involved in educational activities regarding this problem.

Key words: vaccination, preterm newborn, immunization schedule.

Wstęp

Szczepienia ochronne okazały się najskuteczniejszym narzędziem w zwalczaniu chorób zakaźnych, jednakże stosowanie ich w grupie noworodków przedwcześnie urodzonych, których w Polsce co roku rodzi się około 30 000, budzi liczne kontrowersje [1]. Niedojrzałość biologiczna oraz immunologiczna dzieci urodzonych przedwcześnie oraz mniejsza liczba przeciwciał przekazywanych przez łożysko sprzyja zakażeniom, które są przyczyną częstych hospitalizacji w pierwszych 2 latach życia [1].

Cel pracy

Celem pracy była ocena stanu wiedzy na temat szczepień ochronnych i ich postrzeganie przez rodziców dzieci urodzonych przedwcześnie.

Materiał i metody

W okresie od października 2011 do maja 2012 r. przeprowadzono badanie z użyciem autorskiego kwestionariusza badawczego wśród 100 matek dzieci przedwcześnie urodzonych w Oddziale Neonatologii Mazowieckiego Szpitala Wojewódzkiego w Warszawie. 57% ankietowanych była w wieku 20–30 lat, pozostałe – w wieku 30–40 lat. 85% ankietowanych posiadało wykształcenie wyższe lub średnie.

Wyniki

49% respondentek zadeklarowało, że zna obecnie obowiązujący program szczepień ochronnych w Polsce. 57% osób wiedziało, że pierwsze szczepienia ochronne są wykonywane w szpitalu, 63% ankietowanych uważało, że

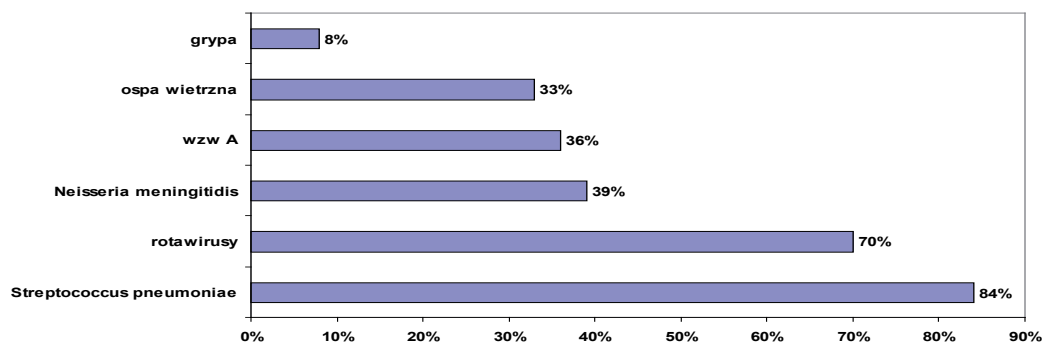
dziecko przedwcześnie urodzone wymaga innego schematu szczepień w porównaniu z dzieckiem urodzonym o czasie.

97% matek deklaroowało chęć wykonania u swojego dziecka szczepień zalecanych, spośród nich największej (84%) planowało szczepienia przeciw zakażeniom wywołanym przez *Streptococcus pneumoniae*, 70% – przeciw zakażeniom rotawirusowym (ryc. 1).

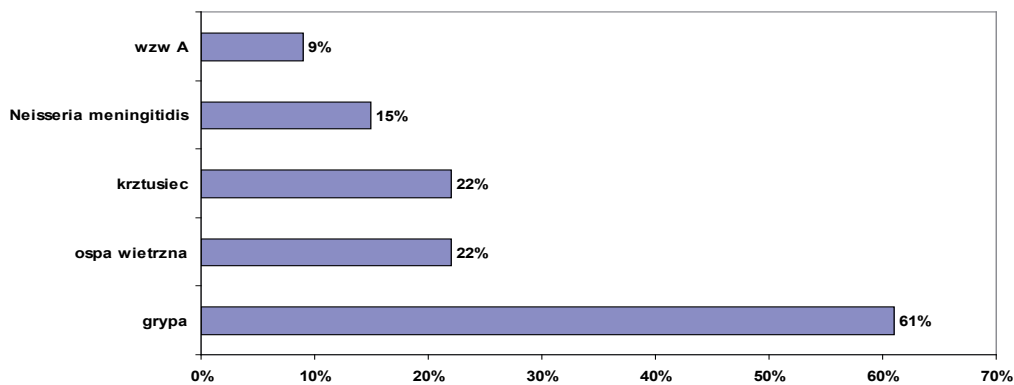
Najczęstszym powodem planowanego wykonywania szczepień ochronnych zalecanych była chęć zapobiegania jak największej liczbie chorób zakaźnych (63%) oraz zapewnienie jak najlepszej opieki medycznej dziecku (48%). 94% ankietowanych stwierdziło, że nie zna pojęcia „strategii kokonowej szczepień”, ale 67% osób uznało, że warto i trzeba szczepić osoby z najbliższego otoczenia dziecka, wskazując przede wszystkim na potrzebę szczepień przeciw grypie (61%) (ryc. 2). Większość ankietowanych uznała lekarza (64%) i pielęgniarkę (33%) za główne źródło wiedzy o szczepieniach ochronnych (ryc. 3).

Dyskusja

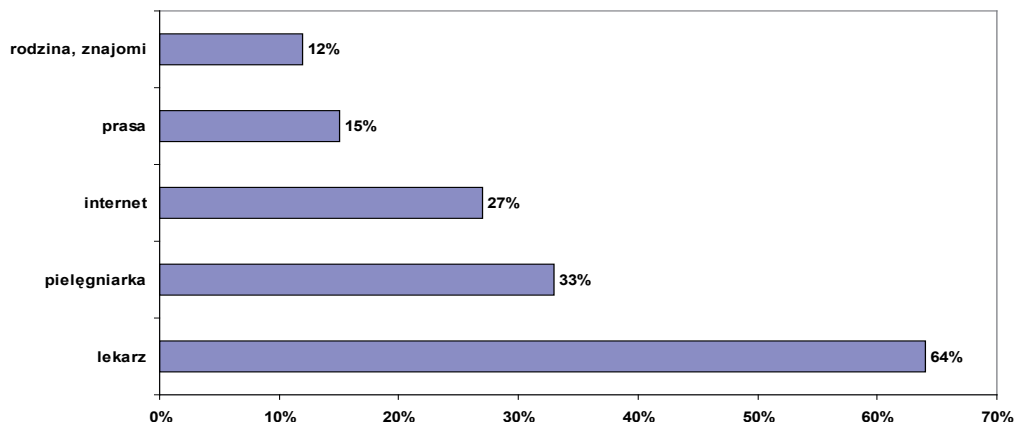
Uzyskane wyniki ujawniają niezadowolający stan wiedzy matek dzieci przedwcześnie urodzonych na temat szczepień ochronnych u dzieci. 63% matek uważało, że dzieci przedwcześnie urodzone wymagają innych schematów szczepień w porównaniu z dziećmi urodzonymi o czasie. Nie jest to słuszne przekonanie, bo generalnie, z wyjątkiem szczepienia przeciw gruźlicy wykonywanego u dzieci, które osiągnęły masę ciała powyżej 2000 g, szczepienia u dzieci urodzonych przedwcześnie powinny odbywać się zgodnie z wiekiem metrykalnym, oczywiście po wykluczeniu przeciwwskazań medycznych do szczepienia [2]. Za pozytywne należy uznać zadeklarowanie przez 97% respondentek chęci wykonywania szczepień zalecanych, głównie przeciw pneumokokom. Rzeczywistość jednak pokazuje, że plany te realizowane są jedynie przez część rodziców – szczepienia przeciw pneumokokom miało wykonane tylko 10% dzieci w jednej z poradni w Gdańsku [3].

Rycina 1. Szczepienia zalecane, które rodzice dzieci przedwcześnie urodzonych planują wykonać

Rycina 2. Szczepienia, które rodzice dzieci przedwcześnie urodzonych wykonaliby w ramach realizacji strategii kokonowej

Rycina 3. Źródła wiedzy o szczepieniach dla rodziców dzieci przedwcześnie urodzonych

Zaznaczyć jednak należy, że od 2013 r. szczepienia te są wykonywane ze środków budżetowych u wszystkich dzieci w wieku 2–12 miesięcy urodzonych przed ukończeniem 37. tygodnia życia lub urodzonych z masą urodzeniową poniżej 2500 g [4].

Równie pozytywnie należy ocenić chęć wykonywania szczepień przeciw rotawirusom, które stanowią jedną z głównych przyczyn biegunek zakaźnych, również wewnątrzszpitalnych [5].

Z danych zawartych w piśmiennictwie wynika, że odsetek dzieci zaszczepionych przeciw zakażeniom rotawirusowym waha się od 2% (Gdańsk) do 30% (Wrocław) [3, 5].

Niepokojący jest natomiast fakt, iż rodzice nie znają pojęcia strategii kokonowej szczepień, choć w większości popierają ideę szczepień osób z najbliższego kontaktu z małymi dziećmi, słusznie wskazując na potrzebę szczepień przeciw grypie. Należy zauważyć, że dzieci w wieku poniżej 6. miesiąca życia nie mogą być szczepione przeciw grypie ze względu na zbyt młody wiek (szczepionki zarejestrowane „są dozwolone” od 6. miesiąca życia), więc realizacja stra-

tegi kokonowej, mająca na celu zmniejszenie ryzyka transmisji wirusów na nieouodopornione dzieci, jest jedyną metodą zmniejszającą ryzyko zachorowania na grypę [6]. Głównym źródłem wiedzy o szczepieniach pozostaje personel medyczny, co jest zgodne z wcześniejszymi doniesieniami [7] i wskazuje jednoznacznie na potrzebę zaangażowania kadry lekarskiej i pielęgniarskiej w promowanie szczepień ochronnych.

Wnioski

1. Wiedza rodziców dzieci przedwcześnie urodzonych na temat szczepień ochronnych jest niezadowolająca i wskazane jest zapewnienie akcji edukacyjnych, mających na celu pogłębienie i aktualizację tej wiedzy, na przykład w czasie zajęć w szkołach rodzenia.
2. Wskazane jest promowanie wśród rodziców dzieci strategii kokonowej szczepień ochronnych, na przykład przez zapewnienie informacji w oddziałach noworodkowych czy poradniach lekarza rodzinnego.

Piśmiennictwo

1. Pilewska-Kozak A. *Opieka nad wcześniakiem*. Warszawa: Wydawnictwo Lekarskie PZWL; 2009: 17–19.
2. Nitsch-Osuch A, Pirogowicz I, Steciwko A. *Szczepienia u dzieci przedwcześnie urodzonych i z małą masą ciała*. W: *Dziecko i jego środowisko. Noworodek przedwcześnie urodzony – trudności i satysfakcje*. Wrocław: Wydawnictwo Continuo; 2008: 34–44.
3. Pasalska-Niewęglowska K. Realizacja Programu Szczepień Ochronnych w Poradni dziecięcej w Gdańsku. *Fam Med Prim Care Rev* 2009; 11(3): 453–455.
4. Program Szczepień Ochronnych na 2013 rok. www.gis.gov.pl (data opubl. 23 grudnia 2012 r.).
5. Pokorna-Kałwak D, Gwiazda E, Mastalerz-Migas A, i wsp. Wyszczepialność szczepionkami przeciw rotawirusom w praktyce lekarza rodzinnego. *Fam Med Prim Care Rev* 2009; 11(3): 458–460.
6. Brydak L. Można i należy walczyć z grypą. *Fam Med Prim Care Rev* 2012; 14(2): 235–241.
7. Nitsch-Osuch A, Kozerska A, Topczewska-Cabanek A, i wsp. Realizacja Programu Szczepień Ochronnych u dzieci z zastosowaniem szczepionek zalecanych w wybranej poradni medycyny rodzinnej. *Fam Med Prim Care Rev* 2012; 14(3): 410–413.

Adres do korespondencji:

Dr n. med. Aneta Nitsch-Osuch
Katedra i Zakład Medycyny Rodzinnej z Oddziałem
Klinicznym Chorób Wewnętrznych i Metabolicznych WUM
ul. Banacha 1a, blok F
02-097 Warszawa
Tel.: 22 599-21-90
E-mail: anitsch@amwaw.edu.pl

Praca wpłynęła do Redakcji: 15.02.2013 r.

Po recenzji: 10.03.2013 r.

Zaakceptowano do druku: 25.03.2013 r.

